

*Mission Permanente
de la République Islamique d'Iran
auprès des Nations Unies
et des autres Organisations Internationales à Genève*

In the Name of God, the Compassionate, the Merciful

Ref. 2050/1917810

The Permanent Mission of the Islamic Republic of Iran to the United Nations Office and other International Organizations in Geneva presents its compliments to the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights and has the honor to transmit herewith, a response letter from the High Council for Human Rights of the Islamic Republic of Iran to the correspondence from the Working Group on discrimination against women and girls dated 18 October 2023.

The Permanent Mission of the Islamic Republic of Iran avails itself of this opportunity to renew to the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights the assurances of its highest consideration.

Geneva, 25 January 2024

Office of the United Nations
High Commissioner for Human Rights
Palais des Nations
CH-1211 Geneva 10
Emails: registry@ohchr.org

In the Name of God, the Most Compassionate, the Most Merciful

The Comments of the Islamic Republic of Iran on the Allegations Raised in the 18 October 2023 Correspondence from the Working Group on Discrimination Against Women and Girls

General Framework:

The perspective of the Islamic Republic of Iran regarding women's rights is founded upon the principles of the Islamic faith and the teachings of its esteemed Prophet Muhammad (PBUH). The Prophet expressly states, among other precepts, that "The worst of men are those who beat their wives and subject them to pressure," and emphasizes that "except for lowly individuals, no one insults women." Accordingly, the Islamic Republic of Iran diligently endeavors to safeguard and fulfill women's rights, considering any recommendations that contribute to this objective.

Within its legislative framework, the Islamic Republic of Iran takes cognizance of the perceived shortcomings in the Western approach, which, under the guise of protecting women's rights, purportedly leads to the breakdown of the familial structure, transforming women into objects for pleasure and commercial exploitation. This approach is purportedly linked to the rise of illegitimate and unaccompanied children, as well as incidents of domestic and sexual violence. The legislative system consistently considers punitive measures against aggressors, with the paramount goal of the legislator being to uphold the interests of women and mitigate their exposure to vulnerable situations to the greatest extent possible.

The overarching framework of the Islamic Republic of Iran, characterized as a system founded upon religious democracy, steadfastly upholds and advances the rights of all individuals, encompassing both men and women. This commitment is an intrinsic and internalized obligation stemming from the tenets of the Islamic religion¹. Within this

¹ On one hand, the Holy Qur'an advocates for women's protection against oppression, such as the deprivation of property rights. On the other hand, it establishes general rules aimed at ensuring greater justice, governing the rulings and rights

paradigm, the family is recognized as the fundamental societal unit, serving as the primary locus for human development and excellence within Iranian and Islamic culture. In this conceptualization of the family unit, women transcend the role of mere objects or instruments. While actively fulfilling the crucial responsibility of nurturing human beings, they concurrently assume leadership roles and act as companions to men in public and political spheres. Consequently, in accordance with the Islamic perspective, women are ascribed elevated value and dignity. In adherence to Article 10 of the Constitution, all legislative measures, regulations, and strategic planning are mandated to be directed towards facilitating the establishment of families, safeguarding their sanctity, and fostering relationships between men, women, and children in accordance with Islamic jurisprudence and ethical principles. Numerous constitutional principles underscore the imperative to ensure the rights of every member of society, irrespective of gender, thereby underscoring the equality and equitable treatment of men and women.²

The guarantee to protect women's rights within the legal framework of the Islamic Republic of Iran has yielded noteworthy statistical achievements across various facets of societal engagement. These encompass heightened women's participation in the economic sector³, increased literacy rates⁴, and advancements in education for women. Additionally, there is a conspicuous and active presence of women in scientific and sports competitions⁵, as well as their significant involvement in

of both men and women. These rules encompass the necessity of harmonious association with spouses, the principle of similarity and equalization of the rights and duties of spouses, and more broadly, the rules against preventing the endurance of hardship and harm by them. The Holy Qur'an prohibits harm to the dignity of men and women, emphasizing the acquisition of moral virtues and the mutual pursuit of afterlife rewards.

² Articles 3, 20 and 21 of the Constitution are cases in point.

³ The proportion of the working population consisting of female graduates from higher education has reached 44.3%, and as of 2022, 4.7 million women over the age of 15 are actively engaged in economic fields.

⁴ The advancement in women's literacy, the rise in the participation of girls across various educational levels, and the escalation in the number of women serving as faculty members in recent years signify the progress of women in scientific and educational indicators within the Islamic Republic of Iran. The literacy rate for women prior to the Islamic Revolution was 35.3%, experiencing an increase to 95% by 2022.

⁵ Eleven individuals have attained titles in the national robotics competition, 498 participants in the student Olympiad as well as 515 and 61 individuals in the Kharazmi and Farabi international festivals, respectively.

positions of power and decision-making.⁶ Consequently, the recognition and enforcement of women's rights in the Islamic Republic of Iran, contextualized within religious and cultural paradigms, emerge as one of the government's paramount responsibilities. The consistent growth and elevation of women's status and rights subsequent to the Revolution underscore the effective realization of these obligations within Iran. This trajectory serves as a demonstrative indicator of the earnest commitment to ensuring and enhancing the standing of women in alignment with religious and cultural precepts.

Allegations Regarding Restrictions on Movement

Freedom of movement stands as a fundamental human right, acknowledged in Article 13 of the Universal Declaration of Human Rights (adopted in 1948) and Article 12 of the International Covenant on Civil and Political Rights (adopted in 1966). As articulated in these provisions, freedom of movement is delineated as follows: Every individual possesses the right to select their place of residence within any country, and further, everyone has the entitlement to freely travel, depart, and return to any country, including their own.

Despite its recognition in international human rights instruments and treaties, the exercise of freedom of movement, like other liberties, is not absolute but is contingent upon specific conditions. Such conditions encompass the imperative of non-disruption of public order, abstention from disturbing good morals, avoidance of interference with public security, and refraining from infringing upon the rights and freedoms of others. In recognizing these conditions, the guarantee and implementation of freedom of movement operate within the parameters delineated by these essential considerations.

The right to freedom of movement, as outlined in paragraph 1 of Article 4 of the International Covenant on Civil and Political Rights, can be subject to limitations

⁶ For instance, the proportion of women in managerial positions has risen from 13.6% in 2017 to 25% in 2021, with the overall count of female managers surpassing 20,000.

under specific conditions as determined by the law. These conditions may include the need to maintain national security, public order, health, or public morals, as well as the protection of the rights and freedoms of others, if deemed necessary.

Within the legal framework of the Islamic Republic of Iran, a substantial portion of laws and regulations is expressly dedicated to safeguarding the rights of women and girls. In this context, any constraints imposed on the freedom of women and girls, including freedom of movement, assume a distinctive character. Such limitations are susceptible to interpretation in accordance with the laws and regulations, aligning with considerations of public order, and, notably, the overarching moral values of the society, deeply rooted in its culture and understanding. This interpretive framework seeks to strike a balance between ensuring individual rights and preserving the broader societal values and norms:

1. The restriction on obtaining a passport is applicable solely to married women, and does not extend to girls over 18 years old or divorced women;
2. The constraint applicable to a woman's freedom of movement by her husband is restricted solely to international travel and does not extend to domestic travel. Accordingly, it is more aptly termed as the limitation on married women obtaining a passport;
3. In accordance with marriage-related laws, a woman possesses the entitlement to stipulate the permission for international travel as a binding condition extrinsic to the marriage contract, either at the time of marriage or subsequently;
4. Within the framework of a general principle embedded in the legal system of the Islamic Republic of Iran, as articulated in Article 40 of the Constitution, no individual is permitted to wield their rights as a means to harm others or infringe upon public interests. Consequently, the authority of a man to impede a woman from leaving the country is not absolute. In such instances, the woman has recourse to the prosecutor, presenting substantiated documents. The

prosecutor, acting as a representative of society, possesses the authority to intervene and issue permission for the wife to travel if deemed necessary. To dispel the uncertainty faced by the woman, the prosecutor is required to communicate his decision to the passport issuing authority within three days from the date of the wife's request; and

5. The practical procedure reveals that when men visit official notary offices to issue permission for their spouses to leave the country, the respective center offers the man two options: permission for individual cases or permission for permanent departure from the country. In the majority of instances, men tend to opt for permanent authorization, often influenced by considerations of the effort and financial expenses associated with occasional permissions.

With reference to the aforementioned points, the legal and practical limitations concerning the acquisition of passports by married women have been elucidated. The subsequent points delineate the scope of these restrictions and potential implications on other human rights of women:

1. As expounded within the context of the nature of restrictions, the limitation on married women obtaining passports is acknowledged as an exception in the legal system of the Islamic Republic of Iran. While it does not confer absolute rights to men, in numerous instances, the restriction is construed narrowly and proves advantageous. It is interpreted and practically does not pose an impediment to women's mobility. In accordance with Paragraph 3 of Article 18 of the Passport Act, initially approved on 1 March 1973 with subsequent amendments and additions thereto, the fundamental principle stipulates that women require their husband's permission to exit the country. However, this authority granted to the husband is not absolute. In necessary circumstances, women can obtain a passport and leave the country with the permission of the prosecutor, who is empowered to determine the necessity of such actions. Additionally, women have the option to include permission to leave the country in their marriage contract. Alternatively, the husband can issue an official and

- irrevocable power of attorney, granting the wife the authority to handle passport-related matters and consent to her departure from the country for a specified or unlimited duration;
2. Given the aforementioned nature of the restriction, it does not entail any legal consequences on other women's rights, including but not limited to the right to employment, the right to education, and the right to access health services, goods, and information. If such a restriction is imposed on married women under the pretext of limiting passport acquisition, any individual responsible for enforcing such a restriction may be subject to legal consequences and face legal punishment;
 3. Statistics and figures pertaining to the accomplishments of Iranian women across various domains such as sports, science, education, and employment indicate that the restriction on the right to freedom of movement, specifically in obtaining passports for married women, possesses an exceptional aspect. Importantly, it is observed that this restriction does not lead to the violation of other women's rights; and
 4. Furthermore, asserting such claims without taking into account the cultural contexts of the countries is deemed as disregarding and infringing upon the principle of respecting cultural diversity.

Allegations of Restricting Women's Employment

The right of women to employment is duly recognized within the Islamic legal system and, correspondingly, in the laws of the Islamic Republic of Iran. Article 28 of the Constitution establishes that every Iranian man and woman possesses the right to freely choose their occupation, subject to the condition that it complies with Islam, public interests, and the rights of others. Consequently, the foundational legal framework in the Islamic Republic of Iran upholds the principle of freedom in choosing a profession, while prohibiting employment in roles that contravene the principles of the family, Islam, public interests, and the rights of others for both men and women. Moreover, the laws of the Islamic Republic of Iran incorporate positive discrimination measures for women in the realm of employment. As exemplified by

Article 21 of the Constitution, the government is mandated to respect women's rights in all aspects in accordance with Islamic standards, with employment rights being a recognized facet of women's entitlements.

The right to employment is acknowledged in various documents, including the Universal Declaration of Human Rights and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. As a second-generation right, it entails positive and gradual obligations on the part of governments. Nevertheless, these rights are not absolute and the threshold for their realization is contingent upon the maximal efforts of governments.

Despite the challenges faced by the Islamic Republic of Iran, particularly in recent years due to the imposition of unilateral and inhumane sanctions affecting the implementation of its commitments in the realm of economic rights, noteworthy statistics have been recorded in ensuring the right to employment, especially for women.

It is worth noting that, as an economic right, the right to employment may be subject to limitations in certain cases. One such restriction involves the authority of the husband to impose job-related constraints on the wife, with the aim of maintaining the foundation of the family.

Within the framework of Iranian-Islamic culture, an issue deemed potentially disruptive to the family is the simultaneous employment of husband and wife in jobs that may undermine the foundation of the family. This perspective stems from the significance and role attributed to the family in Iranian Islamic culture.

Nonetheless, the fundamental principle upholds the right of married women to choose and pursue their desired occupations. In exceptional cases, a man can prohibit a woman from engaging in a job that is perceived to harm the foundation of the family. It is important to note that this exception is narrowly interpreted within the legal

system of the Islamic Republic of Iran, as indicated by the points enumerated hereinunder:

1. In the legal system of the Islamic Republic of Iran, the fundamental principle is the freedom of all women to choose and pursue their desired occupations;
2. The prohibition of employment in jobs that contravene Islam, the foundations of the family, public interests, and the rights of others is regarded as a principle applicable to all citizens, encompassing both women and men;
3. Concerning the prevention of a wife from engaging in jobs deemed detrimental to the family interests and dignity, this right is reciprocally acknowledged in Article 18 of the Family Protection Law of 1974 for women in Iran. In this context, the wife has the prerogative to disallow her husband from occupations that are contrary to the family interests and either her or her spouse's honor. It is crucial to note that the authority of the spouse in such matters is not absolute and is confined to considerations of the family interests and the dignity of either the husband or the wife, with the necessity for verification through legal proceedings in court;
4. The potential prohibition of women's employment by men is restricted solely to married women and is contingent on exceptional circumstances and justified reasons. This authority does not extend to other women;
5. The responsibility to substantiate that a woman's employment is detrimental to the foundation of the family lies with the man;
6. In accordance with marriage-related laws, a woman possesses the right to incorporate the right to employment as a binding condition extrinsic to the marriage contract, either at the time of marriage or subsequently;
7. Within the legal system of the Islamic Republic of Iran, guided by a general principle articulated in Article 40 of the Constitution, no individual can exploit the exercise of their rights as a means to harm others or encroach on public interests. Consequently, the authority of a man to impede the

- employment of a woman is not absolute. In instances where such limitations are deemed necessary, the woman has the recourse to refer to the prosecutor, providing positive documents and evidence to support her case;
8. Statistics and figures related to employment, along with the successful presence and leadership of Iranian women in diverse career fields, indicate that the restriction in question possesses an exceptional aspect. Importantly, it has not resulted in the violation of other women's rights in Iran;
 9. Asserting such claims without due consideration for the cultural contexts of countries is regarded as disregarding and violating the principle of respect for cultural diversity; and
 10. The key point is that married women possess the legal option to exercise the right to introduce a condition(s) to establish a balance between their rights and duties and those of their husbands. However, specifically, if a husband seeks to prevent a woman's employment or the continuation thereof, citing conflicts with the family interests or the dignity of either party, it is not permissible to unilaterally impede the woman's employment. In such cases, the husband is required to approach the competent court, submitting a request to prevent his wife's employment. The court, following a thorough examination of the matter and considering all relevant circumstances, will make a decision. It is possible that the court's ruling may permit the woman to continue her employment, acknowledging that her job does not conflict with the family interests or the dignity of the husband.

Allegations Concerning Residence of Wife

While Article 1114 of the Code of Civil Procedure stipulates that a woman resides in the house determined by the husband, if the authority to determine the residence is granted to the woman in the marriage document, she may have the right to decide the place of residence.

Crucially, a husband cannot forcibly evict his wife from the house based on the authority to determine place of residence. Additionally, the husband lacks the right to

compel the wife to live in the same house with her relatives. The chosen place of residence by the husband should be suitable for the family life and the wife's dignity; otherwise, the woman retains the right to refuse to reside therein. While a wife without the right to determine the place of residence is obligated to reside in the house determined by the husband, this obligation is not absolute. If there is a reasonable fear of physical, financial, or honor-related harm to the wife when residing in the same house as the husband, she can seek separate housing. Therefore, if there is a valid excuse, the wife does not need to await a court order to leave the house; she can do so if the continuation of residence poses a risk of harm to her.

As per Article 1005 of the Code of Civil Procedure, the domicile of a married woman is typically considered the same as that of her husband. However, if the wife resides at the husband's residence, it is deemed her mandatory residence, implying that the legislator assumes the woman's place of residence is a crucial center for her affairs. Nevertheless, in accordance with specific laws and regulations, there are instances where the married woman's residence is no longer designated as her husband's residence but is recognized as her own residence.

In continuation of Article 1005 of the Code of Civil Procedure, it is further affirmed that a woman may have an independent residence in the following circumstances:

- a) If her husband does not have a known residence;
- b) If she has obtained a separate residence with the consent of her husband; and
- c) If she has obtained a separate residence with the permission of the court.

Therefore, the exceptions for a married woman's residence include the following circumstances:

1. In situations where the husband does not have a specific residence, the married woman's residence is considered to be her own residence;

2. In situations where the wife agrees with her husband, either as part of the conditions of the marriage contract or after marriage with the husband's consent, to have the right to choose her housing, or if she chooses separate housing with the husband's consent, the agreed-upon or chosen residence is considered as her place of residence. For instance, where the husband's residence is in one city, but the wife lives in a separate house in another city with the husband's consent; in that case, the married woman's residence is considered to be in the same city where she resides, not in the husband's city. Or, if the woman has chosen separate housing according to a court order, her residence is considered to be at the location specified in the court order;
3. In cases where a husband refuses to pay alimony to his wife, the law provides the court allows the wife to leave home; and
4. If living with her husband in a shared house poses a credible threat of physical, financial, or honor-related harm to the wife, she has the option to choose separate housing according to the court's ruling. In such cases, despite her residence being distinct from her husband's, as it falls within permissible cases and does not amount to disobedience, she has not committed disobedience to the husband and is entitled to alimony.

شماره:

تاریخ:

باسمه تعالی

پاسخ به ادعاهای مطروحه در مکاتبه ۱۸ اکتبر ۲۰۲۳ کارگروه تبعیض علیه زنان و دختران

چارچوب کلی:

نگاه جمهوری اسلامی ایران به حقوق زن، مبتنی بر تعالیم دین اسلام و پیامبر عظیم الشان آن حضرت محمد (ص) است که از جمله می‌فرمایند: «بدترین مردان کسانی هستند که همسران خود را بزنند و زیر فشار قرار دهند» و نیز آن که «جز اشخاص پست، کسی به زنان اهانت نمی‌ورزد». لذا تمامی تلاش خود را برای استیفای حقوق زن اعمال نموده و هرگونه توصیه‌ای که بتواند به این امر کمک نماید را مدنظر قرار می‌دهد. جمهوری اسلامی ایران در نظام قانونگذاری خود، تجربه ناموفق غرب که به نام حمایت از حقوق زن منتهی به ازهم پاشیدگی نظام خانواده، تبدیل زن به ابزار لذت و تبلیغات تجاری، تولد کودکان نامشروع و بدون سرپرست، خشونت و تجاوز جنسی در خانه و محل بدون کیفر متجاوز و ... شده است را همواره مدنظر قرار می‌دهد. بی‌تردید هدف اصلی قانون‌گذار، رعایت غبطه و مصلحت بانوان و پیشگیری حداکثری از قرار گرفتن آنان در وضعیت آسیب‌پذیر است.

چارچوب کلی نظام جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک نظام مبتنی بر مردم سالاری دینی همواره به حمایت و ارتقاء حقوق تمامی افراد اعم از زن و مرد به عنوان یک تعهد درونی و ذاتی برگرفته از اندیشه‌های دین مبین اسلام^۱

۱- قرآن کریم از یک سو از زنان در برابر ستمهایی مانند محروم شدن زنان از حق مالکیت حمایت نمود و از سوی دیگر برای تضمین بیشتر عدالت، قواعدی عام تأسیس کرد که حاکم بر احکام و حقوق زن و مرد هستند؛ از جمله لزوم معاشرت پسندیده با همسران، قاعده همانندی و همترازی حقوق و وظایف همسران و در گستره ای وسیع تر قواعد نفی عسر و حرج و ممنوعیت اضرار قرآن کریم زن و مرد را از نظر حیثیت انسانی و کسب فضائل اخلاقی و پادشاهای اخروی همتای یکدیگر معرفی نمود.

پرداخته و در این مسیر از هیچ تلاشی فروگذار نکرده و نخواهد کرد. خانواده، واحد بنیادین جامعه و کانون اصلی رشد و تعالی انسان در فرهنگ ایرانی و اسلامی است. زن در چنین برداشتی از واحد خانواده از حالت شیء و یا ابزار بودن خارج شده و ضمن بازیافتن وظیفه مهم پرورش انسان، پیش قدم و همراه مردان در عرصه‌های عمومی و سیاسی بوده و در نتیجه، وفق دیدگاه اسلامی برخوردار از ارزش و کرامتی والاتر خواهد بود. بر این اساس، وفق اصل دهم قانون اساسی همه قوانین و مقررات و برنامه‌ریزی‌ها باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط زن و مرد و فرزندان بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی باشد. اصول متعددی از قانون اساسی سخن از لزوم تضمین حقوق تمامی آحاد جامعه اعم از زنان و مردان می‌نمایند.^۲

تضمین حقوق زنان در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران موجب شده تا امروز آمارهای قابل توجهی از مشارکت زنان در بخش اقتصاد جامعه^۳، نرخ باسوادی و ارتقاء تحصیلی زنان^۴، حضور فعال زنان در عرصه مسابقات علمی و ورزشی^۵، حضور فعال زنان در عرصه قدرت و تصمیم‌گیری^۶ و ... به ثبت برسد. لذا، شناسایی تضمین و اجرای حقوق

۲- برای مثال اصول ۳، ۲۰ و ۲۱

۳- سهم جمعیت شاغل زنان فارغ التحصیل آموزش عالی به ۴۴/۳ درصد رسیده و ۷/۴ میلیون نفر جمعیت زنان ۱۵ سال به بالا تا سال ۱۴۰۱ در حوزه های اقتصادی فعال هستند.

۴- رشد باسوادی زنان افزایش سهم دختران در مقاطع مختلف تحصیلی و افزایش تعداد زنان هیات علمی در سالهای اخیر نشانگر پیشرفت زنان در شاخصهای علمی - آموزشی در جمهوری اسلامی ایران است نرخ باسوادی زنان قبل از انقلاب اسلامی ۳۵/۳ درصد بوده که تا سال ۱۴۰۱ به ۹۵ درصد افزایش یافته است.

۵- ۱۱ نفر در مسابقات ملی رباتیک، ۴۹۸ نفر در المپیاد دانشجویی، ۵۱۵ نفر در جشنواره خوارزمی و ۶۱ نفر در جشنواره فارابی کسب عنوان داشته‌اند.

۶- به عنوان مثال مدیریت زنان در مشاغل مدیریتی از ۶/۱۳ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۲۵ درصد در سال ۱۴۰۰ رسیده و در مجموع مدیران زن به بیش از ۲۰ هزار نفر افزایش یافته است.

زنان در جمهوری اسلامی ایران در چارچوب الگوهای دینی و فرهنگی، در زمره اصلی‌ترین تعهدات حاکمیت بوده و رشد و ارتقاء دائمی جایگاه و حقوق زنان پس از پیروزی انقلاب، گویای اجرای مناسب این تعهدات در ایران است.

محور اول: ادعای محدودیت تردد یا رفت و آمد

آزادی رفت و آمد یا تردد از جمله حق‌های بشری محسوب می‌شود که در ماده ۱۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب ۱۹۴۸ و ماده ۱۲ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی مصوب ۱۹۶۶ مورد شناسایی قرار گرفته است. بر اساس مواد یاد شده آزادی تردد را می‌توان اینگونه تعریف نمود: هر کس حق دارد که در داخل هر کشوری، محل اقامت خود را انتخاب نماید. هر کس حق دارد در هر کشوری و از جمله کشور خود آزادانه عبور و مرور کند، آن را ترک کند و به کشور خود بازگردد.

آزادی تردد اگرچه مورد شناسایی اسناد و معاهدات حقوق بشری بین‌المللی قرار گرفته است، لیکن از آن جهت که آزادی است و هیچکدام از آزادی‌ها بدون قید و شرط مطلق نیستند، تضمین و اجرای آن مشروط به وجود شرط‌هایی نظیر عدم اخلال در نظم عمومی، عدم برهم زدن اخلاق حسنه، عدم اخلال در امنیت عمومی، عدم اخلال در حقوق و آزادی‌های دیگران و ... است.

حق آزادی رفت و آمد یا تردد از جمله حقوقی است که بر اساس بند ۱ ماده ۴ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی در شرایط خاصی که قانون تعیین می‌نماید و برای حفظ امنیت ملی نظم عمومی، سلامت یا اخلاق عمومی یا حقوق و آزادی‌های دیگران لازم باشد، قابل محدودسازی است.

سهم قابل توجهی از قوانین و مقررات جمهوری اسلامی ایران به تضمین حقوق زنان و دختران اختصاص یافته است. در چنین صحنه‌ای، هرگونه محدودسازی آزادی زنان و دختران نظیر آزادی تردد دارای جنبه استثنایی بوده و براساس

قوانین و مقررات تنظیم شده و در راستای نظم عمومی و از همه مهم تر، اخلاق عمومی جامعه که ریشه در فرهنگ آن دارد، قابل تفسیر و تأویل است.

۱. محدودیت دریافت گذرنامه تنها مختص به زنان متأهل است و شامل دختران بالای ۱۸ سال یا زنان مطلقه نمی شود.

۲. محدودیت قابل اعمال بر حق تردد زن از جانب شوهر صرفاً محدود به تردد به خارج از کشور بوده و رفت و آمدهای داخلی را شامل نمی شود. لذا بهتر است آنرا صرفاً محدودیت اخذ گذرنامه توسط زنان متأهل بنامیم.

۳. براساس قوانین مرتبط با نکاح، زن حق دارد در زمان عقد یا پس از آن، اجازه خروج از کشور را در قالب یک شرط خارج لازم در عقدنامه درج نماید.

۴. در چارچوب یک اصل کلی در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران مندرج در اصل ۴۰ قانون اساسی، هیچ کس نمیتواند اعمال حق خویش را وسیله اضرار به غیر یا تجاوز به منافع عمومی قرار دهد. بر این اساس، اختیار مرد برای ممانعت از خروج زن از کشور مطلق نبوده در این گونه موارد زن می تواند با ارائه مدارک مثبت و مستندات به دادستان مراجعه نماید. دادستان به عنوان نماینده جامعه می تواند از اختیارات خود استفاده نموده و به قائم مقامی شوهر در صورتی که مسافرت زن را ضروری تشخیص دهد، اذن خروج را برای وی صادر نماید. دادستان به منظور رفع بلا تکلیفی زن می بایست حداکثر ظرف سه روز از تاریخ درخواست زوجه، نظر خود را به مرجع صادر کننده گذرنامه اعلام نماید.

۵. رویه عملی نشان می دهد در مواردی که مردان جهت صدور اجازه خروج از کشور همسر خود به دفاتر اسناد رسمی مراجعه می نمایند، مرکز مربوطه دو گزینه اجازه خروج از کشور موردی یا اجازه خروج از کشور دائمی را مقابل مرد قرار می دهد که در اغلب موارد، مردها ترجیح می دهند تا به دلیل زحمات و هزینه های مالی تجویزهای موردی، نسبت به تجویز دائم اقدام نمایند.

تاریخ:

شماره:

با عنایت به نکات یاد شده در بالا، ماهیت محدودیت‌های قانونی و عملی در زمینه اخذ گذرنامه توسط زنان متأهل تبیین گردید. ذیلاً نکاتی پیرامون دامنه محدودیت و آثار احتمالی آن بر سایر حق‌های بشری زنان ارائه می‌گردد.

۱. همانطور که در زمینه ماهیت محدودیت‌ها تشریح شد، محدودیت اخذ گذرنامه زنان متأهل به عنوان یک استثناء در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران شناخته شده و ضمن اینکه حق مطلق را در اختیار مرد قرار نمی‌دهد، در بسیاری موارد به صورت مضیق و به نفع زن تفسیر می‌شود و عملاً مانعی را در زمینه تردد زنان ایجاد نمی‌کند. به موجب بند ۳ ماده ۱۸ قانون گذرنامه مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰ با اصلاحات و الحاقات بعدی، اصل بر این است که زنان برای خروج از کشور به اجازه همسر خود نیاز دارند، اما این موضوع اختیار مطلق به شوهر نداده است و لذا در موارد ضروری، با اجازه دادستان می‌توانند نسبت به صدور گذرنامه و خروج از کشور اقدام کنند و تشخیص ضرورت با دادستان است. همچنین، زنان می‌توانند در زمان عقد نکاح اجازه خروج از کشور را با همسر خود شرط کنند یا مرد طی یک وکالتنامه رسمی به زوجه برای انجام امور مربوط به گذرنامه و موافقت برای خروج از کشور برای مدت مشخص و نامحدود وکالت بلا عزل دهد.

۲. با عنایت به ماهیت ترسیم شده در بالا، این محدودیت هیچگونه آثار حقوقی بر سایر حق‌های زنان نظیر حق اشتغال، حق تحصیل، حق دسترسی به خدمات بهداشتی، کالا و اطلاعات نداشته و در صورتی که چنین محدودیتی به بهانه محدودیت اخذ گذرنامه زنان متأهل بر آنها اعمال گردد، فرد خاطی با مجازات قانونی مواجه خواهد شد.

۳. آمار و ارقام در زمینه موفقیت‌های بانوان ایرانی در عرصه‌های ورزشی، علمی، تحصیلی، کاری و ... نشان می‌دهد که این محدودیت بر حق آزادی تردد، جنبه استثنایی داشته و به هیچ عنوان موجبات تضییع سایر حقوق زنان را به همراه نداشته است.

۴. در مقابل، طرح چنین ادعاهایی بدون توجه به زمینه‌های فرهنگی کشورها به منزله نادیده انگاشتن و نقض اصل احترام به تنوع فرهنگی محسوب می‌شود.

محور دوم: ادعای محدودیت اشتغال زنان

حق اشتغال زنان در نظام حقوق اسلام و به تبع آن در حقوق جمهوری اسلامی ایران مورد شناسایی قرار گرفته است. برابر اصل ۲۸ قانون اساسی، هر مرد و زن ایرانی حق انتخاب آزادانه شغل مورد دلخواه را به شرط مغایرت نداشتن با اسلام، مصالح عمومی و حقوق دیگران دارند. لذا، همانطور که ملاحظه می شود، براساس قوانین بالادستی نظام حقوق جمهوری اسلامی ایران، اصل بر آزادی انتخاب شغل است و اشتغال به شغل های منافی مبانی خانواده، اسلام، مصالح عمومی و حقوق دیگران برای تمامی افراد اعم از زن و مرد ممنوع می باشد. علاوه بر این، قوانین جمهوری اسلامی ایران، تبعیض مثبتی را نیز برای زنان در زمینه اشتغال در نظر گرفته اند. برای مثال، می توان به اصل ۲۱ قانون اساسی اشاره کرد که دولت را موظف می کند تا حقوق زن را در تمامی جهات با رعایت موازین اسلامی رعایت کند و از جمله حقوق زنان، حق اشتغال آنها است.

حق اشتغال از جمله حقوقی است که در اسناد مختلفی نظیر اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مورد شناسایی قرار گرفته است. این حق نسل دومی به سبب ماهیت خود، تعهدات ایجابی و تدریجی دولت ها را به بار می آورد با این حال این حقوق به هیچ عنوان در عداد حقوق مطلق محسوب نشده و آستانه تحقق آن به حداکثر تلاش دولت ها واگذار گردیده است.

فارغ از چالش هایی که جمهوری اسلامی ایران در سال های اخیر در زمینه اجرای تعهدات خود در زمینه حقوق اقتصادی مردم داشته است، نظیر اعمال تحریم های یکجانبه غیرانسانی، آمارهای قابل توجهی از تضمین حق اشتغال مردم به ویژه زنان در سال های اخیر به ثبت رسیده است.

همانطور که بیان گردید، حق اشتغال به عنوان یک حق اقتصادی در مواردی قابل محدودسازی است. از جمله این محدودیت ها می توان به اختیار زوج در ایجاد محدودیت شغلی برای زوجه به منظور حفظ اساس خانواده اشاره کرد.

تاریخ:

شماره:

در چارچوب فرهنگ ایرانی- اسلامی، یکی از موضوعاتی که ممکن است به اساس خانواده خلل وارد کند اشتغال زن و شوهر به مشاغلی است که به بنیان و اساس خانواده آسیب می‌رساند. این تفکر، ناشی از جایگاه و اهمیت خانواده در فرهنگ ایرانی اسلامی است.

با این حال، اصل بر حق زنان متأهل بر انتخاب و انجام شغل مورد نظر بوده و در موارد استثنایی مرد می‌تواند زن را از اشتغال به شغلی که به بنیان خانواده آسیب می‌رساند، منع نماید. این استثناء در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران بصورت مضیق تفسیر شده و نکات ذیل گویای این نوع از تفسیر می‌باشد:

۱. در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران اصل بر آزادی تمامی بانوان در انتخاب و اتخاذ شغل مورد نظر خود است.

۲. منع اشتغال به شغل‌های منافی اسلام، مبانی خانواده، مصالح عمومی و حقوق دیگران، یک اصل محسوب شده و تمامی شهروندان اعم از زنان و مردان را در بر می‌گیرد.

۳. در مورد ممانعت زوجه از اشتغال در مشاغلی که منافی مصالح خانوادگی و حیثیت آنان است، این حق متقابلاً در ماده ۱۸ قانون حمایت خانواده سال ۱۳۵۳ برای بانوان نیز در نظر گرفته شده و زوجه می‌تواند شوهر خود را از مشاغلی که منافی مصالح خانوادگی و حیثیت او یا شوهر است، منع نماید. در عین حال، اختیار زوج مطلق نیست و مقید به مصالح خانوادگی و حیثیت خود یا زوجه است که باید از طریق دادگاه احراز گردد.

۴. امکان منع اشتغال زنان توسط مردان تنها محدود به زنان متأهل بوده و در شرایط کاملاً استثنایی و در صورت وجود دلایل توجیهی بوده و سایر بانوان را شامل نمی‌شود.

۵. بار اثبات منافی بنیان خانواده بودن شغل زن، برعهده مرد است.

۶. براساس قوانین مرتبط با نکاح، زن حق دارد در زمان عقد یا پس از آن حق شغل را در قالب یک شرط خارج لازم در عقد نامه درج نماید.

۷. در چارچوب یک اصل کلی در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران مندرج در اصل ۴۰ قانون اساسی، هیچ کس نمی‌تواند اعمال حق خویش را وسیله اضرار به غیر یا تجاوز به منافع عمومی قرار دهد. بر این اساس، اختیار مرد برای ممانعت از اشتغال زن مطلق نبوده و در این گونه موارد، زن می‌تواند با ارائه مدارک مثبت و مستندات به دادستان مراجعه نماید.
۸. آمار و ارقام در زمینه اشتغال و حضور موقت و راهبری بانوان ایرانی در عرصه‌های مختلف شغلی، نشان می‌دهد که این محدودیت جنبه استثنایی داشته و به هیچ عنوان موجبات تضييع سایر حقوق زنان در ایران را به همراه نداشته است.
۹. طرح چنین ادعاهایی بدون توجه به زمینه‌های فرهنگی کشورها به منزله نادیده انگاشتن و نقض اصل احترام به تنوع فرهنگی محسوب می‌شود.
۱۰. نکته اساسی این است که زنان متأهل امکان قانونی اعمال حق شرط برای برقراری توازن بین حقوق و تکالیف خود و شوهر را قانوناً دارا هستند، اما به طور مشخص، اگر چنانچه شوهر با استناد به تعارض شغل زن با مصالح خانوادگی یا حیثیات خود یا زن بخواهد مانع از اشتغال زن و یا مانع ادامه اشتغال وی شود، رأساً امکان بازداشتن زن از اشتغال را ندارد و بلکه باید به دادگاه صالح مراجعه و تقاضای ممانعت از اشتغال زن را تقدیم دادگاه نماید؛ دادگاه نیز با بررسی موضوع و لحاظ جمیع شرایط در این خصوص تصمیم لازم را اتخاذ خواهد کرد و چه بسا تصمیم دادگاه بر ادامه اشتغال زن و تشخیص عدم تعارض شغل او با مصالح خانوادگی و حیثیات شوهر باشد.

محور سوم: ادعای اقامتگاه زنان

اگرچه زن وفق ماده ۱۱۱۴ قانون مدنی در منزلی که شوهر تعیین می‌کند، سکنی می‌نماید؛ لیکن اگر اختیار تعیین منزل در سند ازدواج به زن داده شده باشد، این امکان وجود دارد تا اختیار تعیین محل سکونت با زن باشد. مرد به استناد اختیار تعیین مسکن نمی‌تواند زن را از منزل اخراج کند. همچنین شوهر حق ندارد زن را ملزم به سکونت در یک خانه با خویشاوندان خود کند. محل سکونت تعیین شده توسط زوج، می‌بایست برای زندگی خانوادگی و نیز شؤون زن مناسب باشد؛ در غیر این صورت زن می‌تواند از رفتن به آن خانه امتناع کند. درست است همسری که حق تعیین محل سکونت با وی نیست، باید به خانه‌ای که شوهر تعیین کرده برود، اما این امر مطلق نیست و اگر بودن زن با شوهر در یک منزل، مُتَضَمِّن خوف ضرر بدنی یا مالی یا شرافتی برای زن باشد، وی می‌تواند مسکن علیحده اختیار کند؛ بنابراین در صورت وجود عذر موجه، برای ترک خانه نیازی به انتظار برای اخذ حکم دادگاه نیست؛ چه اینکه ممکن است ادامه سکونت موجب ورود ضرر به زن گردد.

طبق در ماده ۱۰۰۵ قانون مدنی نیز اقامتگاه زن شوهردار همان اقامتگاه شوهر او تعیین شده است. اما اقامتگاه شوهر در صورتی اقامتگاه اجباری زن محسوب می‌شود که زن در آنجا سکونت داشته باشد. در این صورت، قانونگذار فرض می‌کند که محل سکونت زن، مرکز مهم امور او است. اما با عنایت به قوانین و مقررات، در مواردی اقامتگاه زن شوهردار دیگر اقامتگاه شوهر او نیست؛ بلکه اقامتگاه خود اوست.

در ادامه ماده ۱۰۰۵ قانون مدنی آمده است زنی که شوهر او اقامتگاه معلومی ندارد و همچنین زنی که با رضایت شوهر خود و یا با اجازه دادگاه مسکن جداگانه ای اختیار کرده است، می‌تواند اقامتگاه مستقلی نیز داشته باشد. بنابراین، استثنائات اقامتگاه زن شوهردار می‌تواند موارد زیر باشد:

۱. در مواردی که شوهر اقامتگاه مشخص و معلومی ندارد، در این صورت اقامتگاه زن شوهردار اقامتگاه خود اوست.
۲. در موردی که زن به موجب شرط ضمن عقد نکاح با شوهر توافق می‌کند که اختیار انتخاب مسکن را داشته باشد یا بعد از ازدواج با رضایت شوهر مسکن جداگانه ای اختیار می‌کند. مثلاً، محل سکونت شوهر در

تاریخ:

شماره:

- یک شهر است اما زن با رضایت شوهر در منزلی جداگانه در شهر دیگری سکونت می کند که در این صورت، اقامتگاه زن شوهردار در همان شهر است نه در شهر محل سکونت شوهر، همچنین در صورتی که زن به حکم دادگاه مسکن جداگانه ای انتخاب کرده باشد، اقامتگاه وی همانجا محسوب می شود.
۳. در مواردی که مرد از پرداخت نفقه زن خودداری کند، مطابق قانون این اجازه به زن داده شده است با حکم دادگاه منزل خود را ترک کند.
۴. در صورتی که زندگی با شوهر در منزل مشترک سبب خوف ضرر بدنی مالی یا شرافتی برای زن باشد، او هم می تواند به حکم دادگاه مسکن جداگانه ای انتخاب کند که در این صورت، اقامتگاه وی اگر چه از شوهرش جداست، اما چون جزء موارد مجاز عدم تمکین است، مرتکب عدم تمکین از شوهر نشده است و از حق نفقه هم برخوردار خواهد بود.